

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o projekcie postawienia gorzelnii i o eksploatacyi torfu w Dublanach.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 16. Października 1884. uchwalił Wysoki Sejm w załatwieniu sprawozdania sejmowej Komisji gospodarstwa krajowego o krajowych szkołach rolniczych w Dublanach i folwarku Dublańskim pomiędzy innymi następujące rezolucye:

„1) Wzywa się Wydział krajowy, ażeby przystąpił do załatwienia uchwał przyjętych „przez Sejm 15. Października 1883. tyczących się sprawy gorzelnii i kursu gorzelniczego w Dublanach, a wynik przedłożył Sejmowi na najbliższej sesyi.

„2) Wzywa się Wydział krajowy, ażeby obok obecnej eksploatacyi torfu zajął się urządzeniem wyrobu torfu prasowanego, odpowiednio do postępu nauki i doświadczeń poczynionych „w tej gałęzi przemysłu“.

I.

Uchwałami z r. 1883., do których odnosi się pierwsza z przywiedzionych rezolucyi, polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu zbadać:

1) o ile założenie gorzelnii gospodarskiej, czysto na zysk obrachowanej, odpowiada interesom gospodarstwa folwarcznego w Dublanach i może być pokrytem z funduszków dalszej hipotecznej pożyczki, zaciągniętej na majątek Dublany, amortyzowanej z przychodów;

2) o ile założenie podobnej gorzelnii jest pożytecznem dla szkoły wyższej w Dublanach i istniejącego tamże kursu gorzelnianego jako środek demonstracyjny przy nauce gorzelnictwa i połączonego z tym przemysłem opasu bydła;

3) jaką subwencję byłby gotów udzielić c. k. Rząd na rozszerzony i na racjonalne podstawy tym sposobem sprowadzony kurs gorzelniczny.

W celu wykonania powyższych uchwał zaprosił Wydział krajowy pismem z dnia 18. Listopada 1884. L. 55.213 na naradę przedwstępną pp. Hipolita Bochdana, Kazimierza Pańkowskiego i Stanisława Polanowskiego. Na naradzie tej, która się odbyła pod przewodnictwem członka Wy-

działu krajowego p. Dra Józefa Wereszczyńskiego dnia 26. Listopada 1884., nie można było jeszcze w braku potrzebnych danych rachunkowo-technicznych i rachunkowo-gospodarczych, wchodzić w rozbiór kwestyi ad 1). Natomiast uznano jednomyślnie, że gorzelnia jest jako środek naukowy dla szkoły wyższej bardzo pożądana, a dla kursu gorzelniczego nawet niezbędną i dlatego ze względu na znaczenie i potrzeby gorzelnictwa krajowego oświadczone się w zasadzie za postawieniem gorzelnii w Dublanach.

Równocześnie p. Pańkowski wziął na siebie obowiązek przygotowania materiału potrzebnego do dalszych obrad nad sprawą powyższą. Kiedy zaś p. Pańkowski z zadania swego się wywiązał, zapraszał Wydział krajowy w ciągu wiosny i lata rb. tych samych znawców, którzy w pierwszej naradzie brali udział, po trzykroć na posiedzenia, lecz żadne z tych posiedzeń nie przyszło do skutku z powodu, że zaproszonym stanęły na przeszkodzie inne zajęcia.

Nadmienić tu wypada, że p. Stanisław Polanowski, odpowiadając na jedno z tych zaproszeń, podał w piśmie z dnia 17. czerwca rb. na poparcie wotum swego za postawieniem gorzelnii dla kursu gorzelniczego w Dublanach obliczenie minimalnych strat, jakie ponosi corocznie gospodarstwo krajowe w skutek braku gorzelników wykształconych. W obliczeniu tem przyjmuje autor:

- 1) że w Galicyi jest w ruchu około 550 gorzelní,
- 2) że gorzelnie te w przecięciu są w ruchu przez 6 miesięcy,
- 3) że każda zaciera tylko 40 c. m. kartofli (wraz ze słodami),
- 4) że dotychczasowi gorzelnicy galicyjscy, którzy prawie bez wyjątku są empirykami, osiągają o jeden litr mniej z centnara metrycznego kartofli, niżby osiągnął uczeń dobrej szkoły gorzelniczej,

5) że wreszcie wartość litra na 80 trallesów, równa się 20 ct. w. a.

Rachunek zaś na premisach tych oparty wykazuje roczną stratę w kwocie 792.000 zł.

W obec nieudałych na razie prób przeprowadzenia dalszego badania projektu budowy gorzelnii w Dublanach w liczniejszym gronie znawców polecił Wydział krajowy, ażeby ostatecznego załatwienia sprawy nie narażać na zwłokę, rozporządzeniem z dnia 2. Sierpnia r. b. L. 31.764, pp. Kazimierzowi Pańkowskiemu i Drowi Romanowi Wawnikiewiczowi wypracować (o ile potrzeba przy pomocy odpowiednich sił technicznych) szkic budynku i wewnętrznego urządzenia, dalej zestawienie kosztów budowy i urządzenia, wreszcie zestawienie prawdopodobnych wydatków i dochodów projektowanej gorzelnii Dublańskiej.

Czyniąc zadość wezwaniu powyższemu, przedłożyli pp. Pańkowski i Dr. Wawnikiewicz załączone plany budowy gorzelnii 20-hektolitrowej i jej wewnętrznego urządzenia (złożone w kancelaryi sejmowej), wraz z kosztorysami, według których wyniosłyby:

1) kosztą postawienia budynku (na podstawie planu i obliczenia wypracowanego przez architekta p. Kazimierza Kułakowskiego)	12.700 zł.
2) kosztą wewnętrznego urządzenia (na podstawie planu i obliczenia pp. Novak et Jahn z Pragi)	11.000 zł.
3) kosztą przewozu i montowania części składowych urządzenia	1.000 zł.
razem	24.700 zł.

Co się zaś tyczy wyniku pieniężnego ruchu tej gorzelnii, to według obliczenia pp. Pańkowskiego i Dra Wawnikiewicza przy czteromiesięcznej kampanii dzienne wydatki wraz z procentem od kapitału zakładowego, tudzież amortyzacją wartości budynku i urządzenia przewyższyłyby dzienne dochody o znaczną kwotę.

Wszystkie elaborata powyższe oddał Wydział krajowy do oceny pp. Hipolitowi Bochdanowi i Edwardowi Jędrzejowiczowi. Znawcy ci, odbywszy naradę w dniu 4. Grudnia r. b., orzekli przedewszystkiem, że projektowana budowa i urządzenie są zbyt kosztowne i że nakład na postawienie i urządzenie gorzelnii w Dublanach nie powinienby przenosić około 15.000 zł. w. a. Przy zmniejszonym nakładzie obniżyłyby się już dość znacznie dzienny wydatek na procentowawie i na

umorzenie kapitału. Prócz tego uznali znawcy, że niektóre pozycje wydatków, a mianowicie na ziemniaki, opał, kierownika i robotników, pp. Pańkowski i Dr. Wawnikiewicz preliminowali za wysoko, tak że po obniżeniu wszystkich wyżej wspomnianych wydatków do właściwej miary, a przy tych samych, raczej za nisko niż za wysoko preliminowanych dochodach, jakie pp. Pańkowski i Dr. Wawnikiewicz przyjęli za podstawę swego obliczenia, strata gorzelni Dublańskiej zdaniem pp. Bochdana i Jędrzejowicza wynosiłaby przy czteromiesięcznej kampanii dziennie około 10 zł. w. a.

Wobec powyższego orzeczenia sprawa postawienia gorzelni w Dublanach nie może jeszcze być uważaną za dojrzałą do merytorycznego załatwienia.

Przedewszystkiem bowiem wypadnie przerobić plany budowy i urządzenia w myśl wskazówek pp. Bochdana i Jędrzejowicza.

Nadto należy uwzględnić, że w obliczeniach wydatków stanowią znaczną różnicę koszta opału, które pp. Pańkowski i Dr. Wawnikiewicz obliczyli na podstawie miejscowej wysokiej ceny drzewa opałowego, kiedy pp. Bochdan i Jędrzejowicz za materiał opałowy przyjęli torf miejscowy.

Wydział krajowy zaś będzie miał zaszczyt wykazać poniżej, że do tej pory nie ma dostatecznych danych do ocenienia, jaki będzie koszt produkcji i jaka wartość opałowu rzeczzonego torfu.

Z tego powodu Wydział krajowy obecnie nie przedkłada Wysokiemu Sejmowi żadnego wniosku w sprawie postawienia gorzelni w Dublanach.

Odnośnie do uchwały ad 1) z r. 1883. nadmieniam jeszcze Wydział krajowy, że wydatek na postawienie gorzelni w Dublanach będzie mógł w każdym razie być pokrytym z pożyczki hipotecznej zaciągniętej na majątek Dublański, jeżeli c. k. galicyjskie Towarzystwo gosp. pożyczce tej ustąpi pierwszeństwa co do należności na rzecz Towarzystwa zainstalowanej.

Zalecone zaś uchwałą ad 3) rokowania z c. k. Rządem względem subwencji państwowej na rozszerzony kurs gorzelniczy, będzie Wydział krajowy mógł przeprowadzić dopiero na podstawie dokładnego obliczenia kosztów utrzymania tego kursu, do których zalicza także ewentualne straty projektowanej gorzelni Dublańskiej.

II.

W ciągu roku 1884. przysposobiono na folwarku Dublańskim za pomocą jednej torfiarki Brossowsky'ego około 160.000 cegieł torfu do dalszych prób.

Powyższy zapas torfu zużyto przez jesień i zimę r. 1884/5. częścią w zabudowaniach szkolnych i pomieszkaniach nauczycieli, częścią w cegielni folwarcznej, poczem z wiosną r. b. pp. Kazimierz Pańkowski, administrator folwarku Dublańskiego, i Seweryn Karpuszek, inżynier biura melioracyjnego, któremu Wydział krajowy porucił był szczegółowy nadzór nad eksploatacją torfu w Dublanach, przedłożyli szczegółowe sprawozdania o wykonanych próbach.

Z sprawozdań tych wynika, że torf Dublański da się zużyć jako nieprasowany tak w cegielni, jako też w budynkach mieszkalnych, i to nawet w piecach, których nie przysposobiono do tego gatunku paliwa.

Z drugiej strony jednak przedłożone przez pp. Pańkowskiego i Karpuszkę obliczenia na próbach oparte nie pozostawiły żadnej wątpliwości, że eksploatacja torfu Dublańskiego w sposób dotychczasowy żadną miarą opłacić się nie może, ponieważ torf ten, z natury gąbczasty, rzadko (tylko przy bardzo stałej pogodzie) daje się dostatecznie wysuszyć, wskutek czego traci na wartości opałowu, — ponieważ dalej koszta przewozu przy nieproporcjonalnej objętości torfu w stosunku do jego wartości opałowu są zbyt wysokie, a nakoniec, ponieważ ubytek powstający przy przewożeniu (przez rozkruszenie) wynosi do 50%.

Wobec powyższego rezultatu prób, postanowił Wydział krajowy zaniechać dalszego wyrabiania torfu zwykłego, a natomiast w myśl rezolucji Wysokiego Sejmu ad 2) poczynić przygotowania do wyrabiania torfu prasowanego w przekonaniu opartem na zgodnej opinii obudwóch sprawozdawców, że ten rodzaj eksploatacji torfu Dublańskiego okaże się racjonalnym.

W tym celu zarządził Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 17. Kwietnia r. b. L. 10.175 wykonanie pewnych robót przygotowawczych, które też w ciągu lata zostały ukończone, a mianowicie:

1) wykopano 2.632 metry kubiczne ziemi dla utworzenia kanału i portu do zwożenia torfu z łąki do drogi dojazdowej kosztem	322 zł. 02 ct.
2) wysypano wał pod drogę dojazdową kosztem	51 „ 20 „
Razem	373 zł. 22 ct.

Prócz tego zakupiono z rozporządzenia Wydziału krajowego w ciągu r. b. dwie torfiarki Brossowsky'ego za 883 „ 03 „
i materiały na czółna, tudzież niektóre narzędzia za 77 „ 75 „
tak, że wydatek dotychczasowy, który Wydział krajowy pokrył z funduszu dyspozycyjnego wynosi 1.333 zł. 70 ct.

Ażeby mógł rozpocząć eksploatację torfu prasowanego, należy jeszcze:

1) zakupić lokomobilę o sile ośmiu koni (wystarczającą dla dwóch maszyn do prasowania torfu) za	3.600 zł. —
2) zakupić na razie jedną maszynę Lucht'a do prasowania torfu za	660 „ —
3) postawić dwie szopy kosztem około	700 „ —
4) sprawić potrzebną ilość czółen, wózków, taczek i desek i t. d. kosztem około	400 „ —

razem przeto potrzebnym jest na rozpoczęcie eksploatacji torfu prasowanego fundusz dalszy w kwocie **5.360 zł.**

Ponieważ zaś Wydział krajowy mniema, że w Galicyi przy coraz większym ubytku lasów z jednej a znacznej obfitości pokładów torfowych z drugiej strony sprawa wprowadzenia eksploatacji torfu na racjonalne tory jest dla kraju niepośledniej wagi ekonomicznej, ponieważ dalej urządzenie prawidłowej eksploatacji torfu w Dublanach uważa za bardzo skuteczny środek do jej rozpowszechnienia, a nakoniec ponieważ z eksploatacji torfu Dublańskiego obiecuje sobie bezpośrednią korzyść dla funduszu krajowego, przeto wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o projekcie postawienia gorzelnii i o eksploatacji torfu w Dublanach z dnia 13. Grudnia 1885. L. 62.349.

2) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby w r. 1886. rozpoczął w Dublanach wyrabianie torfu prasowanego i otwiera mu na pokrycie kosztów urządzenia tej eksploatacji kredyty do wysokości 5.400 zł. w. a. na tenże rok.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim.

We Lwowie dnia 13. Grudnia 1885.

Marszałek krajowy:

Dr. Zyblikiewicz w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Alojzy Rybicki w. r.

Zastępca członka Wydziału krajowego.